

Janusz Lehmann

"Soobszczenija", T. 29, 1975; T. 30, 1975; T. 31, "Chudożestwiennoje Nasledije", 1975 : [recenzja]

Ochrona Zabytków 30/3-4 (118-119), 171-172

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

własności dyspersji wodnej kopolimeru octanu winylu i akrylanu 2-etyloheksylu. Sama dyspersja ma dobre własności, jednak z uwagi na niekorzystne działanie wody na pergamin nie znalazła zastosowania. Opracowaną metodą zakonserwowano kilka rękopisów z miniaturami ze zbiorów Biblioteki im. Sałtykowa-Szczedrina w Leningradzie.

I. N. Toskina, *Diejstwije paradichlorobienzola na materialy, upotriebajemyje w akwarielnoj żywopisi (Skutki działania paradwuchlorobenzenu na materialy stosowane w technice akwarelowej)*, ss. 9—15, str. w jęz. angielskim. Przeprowadzono badania w komorze fumigacyjnej długotrwałego działania, własnej konstrukcji; zastosowano preparat „Antimol 30” i zbadano próbki akwareli. Nie stwierdzono szkodliwego działania preparatu na papier i większość pigmentów. Pewne, niewielkie zmiany wykazały jedynie: biel cynkowa, litopon i kraplak.

M. K. Kalisz, *Wlijanije technologii na kaczestwo i sochrannost' raspisnoj emali na miedi (Wpływ technologii na jakość i trwałość emalii na miedzi)*, ss. 16—29, str. w jęz. angielskim. Opisano technologię przygotowania emalii do malowania na miedzi, produkowanej w fabryce „Rostowskaja Finift”. Wskazano wady i błędy powodowane nieprzestrzeganiem reżimu technologicznego i ich wpływ na jakość i trwałość gotowych wyrobów.

G. P. Michalewicz, E. W. Sajko, *Tiechniczeskije charakteristiki i prijemy obrabotki metallow po traktatu 1301 g. Kaszani (Charakterystyki techniczne i metody obróbki metali według traktatu Kaszaniego z 1301 r.)*, ss. 29—57, str. w jęz. angielskim. Na przełomie XIII i XIV w. w Środkowej Azji powstały traktaty z dziedziny mineralogii, w których znajduje odzwierciedlenie stan wiedzy i poglądy panujące w tej epoce. Traktat uczonego Abdulaha Kaszaniego w znacznej części poświęcony jest otrzymywaniu metali i ich własnościom. Autorzy omówili i skomentowali te rozdziały z punktu widzenia współczesnej metalurgii.

Ch. Galfajan, *Istorija izgotowlenija żelezogałlowych czernil w driwniej Armenii (Historia wytwarzania atramentów żelazo-galusowych w dawnej Armenii)*, ss. 57—70, str. w jęz. angielskim. Podano recepty według których sporządzono czarne i kolorowe atramenty.

N. B. Kiszyłow, *O niekatorych princypach geometricheskogo postrojenija ikony (O niektórych zasadach geometrycznej kompozycji ikon)*, ss. 71—82, str. w jęz. angielskim. Omówienie głównych zasad komponowania i ustalania proporcji poszczególnych elementów staroruskich ikon, zawartych w osiemnastowiecznych traktatach o malarstwie. Autor wyjaśnia układy współrzędnych, według których malarz tworzył kompozycję i rysunek.

S. I. Goriełowa, *Kriepostnoj chudożnik XIX w. F. A. Tułow (Znakomity malarz XIX w. F. A. Tułow)*, ss. 82—97, str. w jęz. angielskim. Biografia mało znanego malarza pierwszej połowy XIX w. Fiodora Andrejewicza Tułowa. Załączono katalog 46 znanych portretów, z których dziesięć w wyniku przeprowadzonych badań metodami fizycznymi, głównie radiologicznymi — przypisano artyście.

L. I. Jaszkińska, *Riestawracija kartin F. A. Tułowa (Konserwacja obrazów F. A. Tułowa)*, ss. 97—101, str. w jęz. angielskim. Opis nowej metody konserwacji obrazów olejnych na płótnie z odpryskującymi, twardymi spękaniem malatury i pęcherzami. Zespolecie warstwy malarskiej, zaprawy i podłoża uzyskuje się przez przepojenie płótna rybnym klejem, modyfikowanym węglowodorami aromatycznymi. Zastosowano nowy sposób wypełniania ubytków.

A. K. Siewierina, *Niekotoryje sposoby profilaktičeskoi zaklejkii masłanoj żywopisi s odnowriemnym ukriepleniem krasocznogo słoja (Niektóre sposoby profilaktycznego zaklejania obrazów olejnych z równoczesnym wzmocnieniem warstwy malarskiej)*, ss. 101—104, str. w jęz. angielskim. Opisano dwa przykłady konserwacji — portretu F. Tułowa i obrazu B. Lutti — z zastosowaniem metody zabezpieczania lica obrazu z równoczesnym wzmocnieniem warstwy malarskiej.

M. N. Aleksiejewa, *Riestawracija kartiny „Tjurma” chudożnika Bure (Konserwacja obrazu „Więzienie” malowanego przez artystę Bure)*, ss. 104—109, str. w jęz. angielskim. Opis zabiegu konserwacji bardzo utrudnionej z uwagi na daleko posunięte zniszczenie obrazu.

I. K. Bielaża, *O riestawracii koży kriesiel kabinieta W. I. Lenina w Kriemle (O konserwacji skóry z krzesel w gabinecie W. I. Le-*

nina na Kremlu), ss. 109—116, str. w jęz. angielskim. Opisano przyczyny zniszczenia skóry i metodę jej wzmocnienia, opracowaną przez autorkę. Podano zalecenia, jak przechowywać i pielegnować meble po konserwacji.

N. B. Sałko, *Raskrytije „Czetyriediesiatnicy” (Odkrycie „Czterdziesiątnicy”)*, ss. 116—125, str. w jęz. angielskim. Analiza stylistyczna i porównanie z innymi dziełami staroruskich mistrzów upoważniły autora do przypisania badanej ikony Teofanowi Grekowi.

G. I. Wzdornow, *Wologodskije ikony XIV—XV wiekow (Wologdziańskie ikony z XIV—XV w.)*, ss. 125—153, str. w jęz. angielskim. W ostatnich latach oczyszczono pewną liczbę ikon z Wologdy i jej okolic. W wyniku tych zabiegów poszerzyła się znacznie wiedza o malarstwie ikonowym tego terenu. Artykuł poświęcony analizie stylistycznej 11 najstarszych ikon, przeprowadzonej na szerokim tle historycznym.

I. P. Gorin, *Oczerk po istorii riestawracii muziejnych kolekcii w Sowietom Sojuzie (Zarys historii konserwacji zbiorów muzealnych w Związku Radzieckim)*, ss. 154—179, str. w jęz. angielskim. Historia i organizacja służby konserwatorskiej w muzeach radzieckich w latach 1917—1970. Podano etapy rozwoju większych pracowni konserwatorskich, laboratoriów oraz oddziałów konserwacji w wielkich muzeach radzieckich oraz wymieniono nazwiska czołowych specjalistów. Opisano formy współpracy z instytucjami zajmującymi się badaniami podstawowymi w różnych dziedzinach nauk przyrodniczych oraz udział w pracach organizacji międzynarodowych.

K. A. Orłowa, *Diejatelnost' A. F. Mitrochina w Ermitażu (1801—1845 gg.) (Działalność A. F. Mitrochina w Ermitażu 1801—1845)*, ss. 179—190, str. w jęz. angielskim. Na podstawie danych literatury i kwerend w archiwach opisano rozwój i program pierwszej rosyjskiej szkoły konserwatorskiej przy Ermitażu. Najwięcej miejsca poświęcono osobie założyciela i dyrektora tej szkoły, A. F. Mitrochinowi, który był jednym z pierwszych rosyjskich konserwatorów dzieł sztuki.

Ilustracje na 51 stronach nłb.

Tom 31 ukazał się pod nazwą:

CHUDOŻESTWIENNOJE NASLEDIJE

Tom 1 (31) (1975), stron 142 + ilustracje

R. R. Jabrowa, *Izuczenije effiektiwnosti plastifikacii glutinowogo (osietrowego) kleja (Studium skuteczności plastyfikacji glutynowego (jesiotrowego) kleju)*, ss. 3—19, str. w jęz. angielskim. Metoda ilościowej oceny skuteczności plastyfikacji kleju jesiotrowego miodem. Wybrano i przebadano szereg syntetycznych plastyfikatorów do kleju jesiotrowego.

R. R. Jabrowa, *Ispolzowanije frakcionnoj rastworimosti dla ocenki wlijanija fiziczeskich i chemiczeskich faktorow na glutinowije klei (Wykorzystanie frakcjonowanej rozpuszczalności dla oceny działania czynników fizycznych i chemicznych kleju glutynowego)*, ss. 20—26, str. w jęz. angielskim. Wyjaśniono metodę badania mechanizmu i stopnia rozkładu kleju glutynowego za pomocą różnic rozpuszczalności. Istnieje możliwość określenia stopnia osłabienia siły adhezji.

W. W. Filatow, *Primienienije mikroskopii dla issledowanija szkaturok stiennych raspisiej (Zastosowanie mikroskopii do badania podłoża malowideł ściennych)*, ss. 26—33, str. w jęz. angielskim. Badanie mikroskopowe cienkich szlifów i przekrojów podłoża malowideł ściennych z Ukrainy i Białorusi z XI i XII w. Wykazano dodatki rozdrobnionego, nie dopalonego wapna, co przyczyniało się do powiększenia wytrzymałości podłoża.

W. W. Filatow, *O materialach dla ukrieplenija krasocznogo słoja driwnierusskoj monumientalnoj żywopisi (O materiałach do wzmocniania warstw farby staroruskich malowideł ściennych)*, ss. 34—51, str. w jęz. angielskim. Zebrano i usystematyzowano na podstawie literatury, źródeł archiwalnych oraz doświadczeń własnych wiadomości o materiałach stosowanych w przeszłości i współcześnie do wzmocniania warstw farby i podłoża zabytków staroruskiego malarstwa ściennego. Omówiono zastosowanie następujących materiałów: gumy drzew, serwatki, kleju kazeinowego, żółta jaja kurzego, kleju jesiotrowego, kleju kazeinowo-krzemianowego (kazeina rozrobiona roztworem potasowego szkła wodnego), roztworów polichlorku winylu, poliakrylamidu, polimetakrylanu butylu i kleju jesiotrowego modyfikowanego żywicami krzemooorganicznymi.

W. M. Sokołowski, W. P. Winogrodowa, *Primienie Ftorlonu F-42 Ł pri riestawracii rospisiej iz Szachristana (Zastosowanie Ftorlonu F-42 Ł do konserwacji malowideł z Szachristanu)*, ss. 52—62, str. w jęz. angielskim. W konserwacji malowideł z Szachristanu najlepszy okazał się Ftorlon F-42 Ł. Opisano sposoby przeprowadzania zabiegów. Do 1971 r. stosowano roztwory polimetakrylanu butylu, jednak stwierdzono ciemnienie malowideł. Poza ftorlonem i polimetakrylanem butylu stosowano roztwory i dyspersje kopolimerów metakrylanu butylu i kwasu akrylowego, soli sodowej kwasu metakrylowego, kauczuku styrenowo-akrylowego, polioctanu winylu i poliakrylanu, żywicy krzemooorganicznej LT 3, kleju jesiotrowego i gum z drzew owocowych.

W. J. Birsztejn, *O strojenii i chimiczeskom sostawie podielocznoj kosti, slonowych biwniej i klykow morzej (O strukturze i składzie chemicznym kości, kości słoniowej i kłów morsów)*, ss. 63—73, str. w jęz. angielskim. Przegląd literatury na temat struktur i składu chemicznego kości, kości słoniowej i kłów morsów. Wykazano najważniejsze cechy rozpoznawcze metodami makro- i mikroskopii oraz analizy chemicznej. Wyjaśniono własności tych materiałów i zastosowanie kwasów w procesie obróbki i konserwacji. Omówiono mechanizmy starzenia się i rozkładu.

Ch. K. Gałfajan, *Tiechnologija izgotowlenija piergamienta po rieceptam armianskich mastierow (Technologia pergaminu według recept mistrzów ormiańskich)*, ss. 74—79, str. w jęz. angielskim. Recepty z dawnych rękopisów ormiańskich z XIV—XVIII w. Opisano procesy solenia, odwłasciania, oczyszczania, szlifowania i wykańczania skór kozich i cielęcych, doprowadzające do otrzymania pergaminu wysokiej jakości.

N. G. Gierasimowa, K. F. Nikitina, *Konsierwacija mokrego archeologicznego dieriewa polietilenglikolami (Konserwacja mokrego archeologicznego drewna poliglikolami etylenowymi)*, ss. 80—88, str. w jęz. angielskim. Doświadczenia konserwatorów Ermitażu w Leningradzie nabyte w czasie konserwacji mokrego drewna archeologicznego poliglikolami etylenowymi 1500 i 4000 (Carbowax, Polietylenoxid, PEG i MODOPEX). Podano wzory do obliczenia ilości potrzebnego poliglikolu.

N. G. Gierasimowa, **I. L. Nogid**, W. S. Mołczanow, *Oczistka i sochranienije stieklannych przedmiotow w muziejach (Iz opyta gosudarstwiennogo Ermitaża) (Czyszczenie i ochrona przedmiotów ze szkła w muzeach. Z doświadczeń państwowego Ermitażu)*, ss. 88—102, str. w jęz. angielskim. Opisano chemiczne działanie pary wodnej, wody, roztworów zasad, kwasów i soli na szkło, wpływ czynników atmosferycznych i gruntu na proces niszczenia. Podano wyniki badań oraz metody oczyszczania i konserwacji szkła z kolekcji muzeum i z wykopaliskowych badań archeologicznych.

A. W. Iwanowa, O. W. Lelekowa, *Ukriepienije razruszenogo grunta rieznych zolocznych ikonostasow (Wzmacnianie rozłożonych gruntów złożeń rzeźbionych ikonostasów)*, ss. 103—110, str. w jęz. angielskim. Opisano sposób wzmacniania gruntów wodną dyspersją polioctanu winylu z etylenem produkowaną w typie kauczuku. Podaną metodą zakonserwowano złączenia rzeźb osiemnastowiecznego ikonostasu Uspieńskiego Soboru w Bieleoziersku. Omówiono ujemne wyniki stosowania materiałów tradycyjnych — kleju jesiotrowego i żółtka jaja kurzego.

A. W. Iwanowa, *Pricziny razruszenija nastiennoj żywopisi (Przyczyny rozkładu malowideł ściennych)*, ss. 110—120, str. w jęz. angielskim. Charakterystyka typowych zniszczeń malowideł ściennych oraz powodujących je mechanizmów i przyczyn. Rozważania nad sposobem działania wilgoci na zaprawy wapienne i zmiany ich własności mechanicznych. Opisano możliwe reakcje fizykochemiczne. Podano, jakie cechy muszą wykazać polimery stosowane do wzmacniania malowideł ściennych.

S. I. Goriełowa, *O dwóch portrietach russkoj szkoly (O dwóch portretach szkoły rosyjskiej)*, ss. 120—123, str. w jęz. angielskim. Wyniki badań dwóch portretów ze zbiorów Jarosławsko-Rostowskiego Muzeum Sztuki, Architektury i Historii. Ustalono, że portret męski przedstawia A. A. Szestowa i wykonany został przez W. A. Tropinina w połowie XIX w., a drugi — żonę A. A. Szestowa, E. P. Prochorową, i wykonany został przez A. W. Tropinina, syna.

N. J. Pietuchow, *Ukriepienije obożennogo krasocznoego sloja s pomoszczju żiełtkowo-skipidarnoj emulsii (Wzmacnienie przepalanej malatury emulsją żółtkowo-terpentynową)*, ss. 124—126, str. w jęz. angielskim. Na przykładzie konserwacji obrazu Ch. Markwarta (1894—1938), malowanego olejno na płótnie, opisano me-

todę regeneracji nadpalonej, spęcherzowanej i osypującej się warstwy malarskiej przy użyciu emulsji żółtkowo-terpentynowej.

A. P. Niekrasow, Ł. P. Bałygina, *Ukriepienije krasocznoego sloja drieruierusskoj monumentalnoj żywopisi (Wzmacnienie warstwy malarskiej staroruskich malowideł ściennych)*, ss. 126—132, str. w jęz. angielskim. Do wzmocnienia zastosowano roztwory żywicy krzemooorganicznej K-42, kopolimeru octanu winylu i akrylanu 2-etyloheksylu. Zakonserwowano w ten sposób malowidła Soboru Uspieńskiego Monasteru Kniaginina (XVII w.), Soboru Dmitreńskiego we Włodzimierzu (XII w.), oraz soborów Narodzenia Bogurodzicy i Spaso-Preobrażńskiego w Suzdalu.

G. A. Bogdanow, *Prikleiwanie kromok kartiny klejem BF-6 (Przyklejanie brzegów obrazu klejem BF-6)*, ss. 132—134, str. w jęz. angielskim. Opis szczególnego przypadku użycia kleju BF-6 ze względu na jego cechy termoutwardzalności, mechanicznej odporności i plastyczności.

Spis artykułów zamieszczonych w tomach 1—30 „Soobszczenija” w układzie alfabetycznym nazwisk autorów, ss. 135—142.

Ilustracje na 27 stronach nlb.

Oprac. Janusz Lehmann

STUDIES IN CONSERVATION. Wyd. International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works (IIC), Londyn. Kwartalnik.

Tom 20 (1975)

Zeszyt 1, stron 42, ilustracje + suplement

G. G. Amoroso, V. Furlan, *Utilisation de résines acryliques pour la protection superficielle de grès tendres (Zastosowanie żywic akrylowych dla powierzchniowego zabezpieczenia miękkich piaskowców)*, ss. 2—7, 2 tabl., przypisy bibliograficzne, str. w jęz. angielskim, niemieckim, włoskim i hiszpańskim. Studium zastosowania do zabezpieczania powierzchni miękkich piaskowców dwóch rodzajów żywic akrylowych: Hydron 300 W (produkt firmy National Patent Development Corporation) i Elvacite 2041 (produkt firmy Du Pont). Podano charakterystykę żywic, opis testów laboratoryjnych dokonanych na impregnowanych próbkach, zestawienie wyników. W konkluzji autorzy wysuwają postulat dalszych badań w tej dziedzinie, gdyż omawiane żywice wykazują pewne niedogodności.

V. J. Birstein, *On the Technology of Central Asian Wall Paintings: the Problem of Binding Media (O technologii malowideł ściennych Centralnej Azji: zagadnienie spoiw)*, ss. 8—19, 3 il., 1 tab., przypisy bibliograficzne, str. w jęz. angielskim, francuskim, niemieckim, włoskim i hiszpańskim. Przedmiotem badań były składniki organiczne warstw malarskich i podłoża malowideł ściennych Azji Centralnej, pochodzących ze schyłku starożytności i początków średniowiecza. Analiza ilościowa kwasów aminowych wyodrębnionych z próbek malowideł Mansur-Depe (II—I w. p.n.e.) wykazała, że do przygotowania spoiw i podłoża użyto żelatyny. Wykryto wysoki procent proliny, glicyny i alaniny, brak śladów hydroksyproliny. Przypuszcza się, że przy przygotowaniu spoiw innych malowideł (pochodzących z II—VIII w.) stosowano gumy roślinne, ponieważ widma w podczerwieni polisacharydów wyodrębnionych z próbek były podobne do widm polisacharydów *Prunoideae*. Dokładnie można było zidentyfikować gumę występującą w malowidłach Toprak-Kala (III—IV w.) oraz w malowidle z Khiva (XIX w.) — jest to guma morelowa lub czereśniowa. Technika przygotowania farb i podłoży w Mansur-Depe i Kara-Tepe (II—IV w.) przypomina techniki opisane w średniowiecznych rękopisach hinduskich.

F. Flieder, *Le Centre de Recherches sur la Conservation des Documents Graphiques, Paris (Ośrodek Badawczy Konserwacji Dokumentów Graficznych w Paryżu)*, ss. 20—29, 5 il., spis publikacji Ośrodka, str. w jęz. angielskim, niemieckim, włoskim i hiszpańskim. W 1963 r. utworzono w Paryżu Ośrodek Badawczy Konserwacji Dokumentów Graficznych powiązany organizacyjnie z Dyrekcjami: Archiwów, Bibliotek, Muzeów, z Narodowym Ośrodkiem Badań Naukowych oraz z Narodowym Muzeum Historii Naturalnej. Nową placówkę powołano z myślą o wypełnieniu dotkliwej luki w dziedzinie zachowania spuścizny ogólnie określanej jako dokumenty graficzne, której zagrożenie szczególnie wzrosło w warunkach nowoczesności. Badania idą w dwóch kierunkach: opracowywaniu